

Časopis *Dispozitiv* u izdanju riječke Akademije primijenjenih umjetnosti koncipiran je kao platforma za publiciranje teksto-va o umjetnosti i suradnju znanstvenika, umjetnika i stručnjaka iz područja kulture.

Ideja povezivanja umjetnosti i znanosti, kao i supostojanje pluralizma diskurzivnih formi pisanja na temu umjetnosti, odavno je prisutna, premda u suvremenim okolnostima zadobiva nove vrijednosti. Ovdje ujedno leži odgovor na pitanje je li danas, u razdoblju dominacije pokretnih slika te preferencije audiovizualnog materijala nad tekstualnim, tradicionalni format časopisa manje aktualan.

Suvremena virtualna medijska kultura uporište traži u slici, i u velikoj je mjeri zasnovana na generiranju značenja putem slika. Tekst je pritom skraćen, komprimiran, prilagođen opsegu formata tekstualnog polja (*text box*) digitalnih mreža i logici *online* okruženja. Drugim riječima, tekst je na mrežnim platformama sveden na format vizualnog rješenja i odgovara zahtjevu kratke i brze komunikacije. S druge strane, umjetnička djela, medijske slike, vizualna rješenja, vizure iz fizičkog svijeta koje sudjeluju u kreiranju naših imaginacija kao nematerijalnih slika, i dalje trebaju razumijevanje. Odnosno, slike i dalje traže svoje tekstualne interpretacije i tumačenja.

Upravo iz tog razloga što su dinamika, interaktivnost i imerzivnost sadržaja dominantni kriteriji digitalnog okruženja, stara sprega humanistike i umjetnosti ima novi potencijal razotkriti naličje kulturne realnosti u tehnološki posredovanoj društvenosti. Na tom je tragu urednički odbor za tematski fokus prvog broja časopisa *Dispozitiv* odabrao problem *umjetnosti u doba tehnocena*. Publikacijom smo nastojali obuhvatiti teme koji sadržajno doprinose saznanjima navedenih prijava na sjecištu susreta između znanosti, tehnologije, ekologije i suvremenog društva, a posredstvom umjetnosti, vjerujući u doprinos svjetlu diskusije. Sam termin *tehnocen* generiran je iz termina *antropocen*, u kontekstu znanstvene rasprave o geološkom utjecaju čovjeka, odnosno tehnologije, kao ključnih aktera u onečišćenju i narušavanju ekosustava Zemlje.

Odabir teme prvog broja ne cilja na uključivanje u postojeće polemike oko terminološke preciznosti, ili redefiniranja pozicija moći, već u kontekstu dinamike ubrzanog tehnološkog razvoja i sve veće tehnološke dominacije nastoji artikulirati sliku suvremenosti. Zanima nas refleksija *tehnno-antropocena* na društvo u cjelini. Dakako, ti se odrazi oduvijek fragmentarno, mimetički, zrcale i vizualno manifestiraju u području umjetnosti.

Časopis je strukturiran u tri cjeline i obasiže znanstveni, stručni i kritički dio. Prvi dio donosi studije iz područja teorije umjetnosti; drugi obuhvaća stručne priloge, među kojima i tekstove umjetnika te povjesničara umjetnosti; a treći dio posvećen je likovnoj kritici i osvrtima na aktualna izložbena događanja. U trodijelnu strukturu uključen je prostor za

objavu umjetničkih radova, zamišljen kao intervencija umjetnosti u formu časopisa, te razgovor s umjetnicima, a sve u kontekstu zadane teme.

Uz temu časopisa usko se veže i pojam *tehnosfera*, kojeg je formulirao hrvatski filozof i teoretičar umjetnosti Žarko Paić, jedan od naših međunarodno najzastupljenijih i najprevođenijih teoretičara. U članku *Sinestetičko doba i njegove transgresije: tehnosfera kao umjetnost?*, Paić za *Dispozitiv* donosi kritiku tradicionalne epistemologije u bavljenju temama suvremenog odnosa tehnologije, znanosti i umjetnosti. Prema Paiću, za tumačenje ove trijade danas su potrebni novi epistemološki pristupi jer je *tehnosfera* sama po sebi već „drugo i drukčije” mišljenje. Za razumijevanje novog tehnološkog doba, naročito nakon pojave AI ekspertnih sustava, prema autoru, potrebno je iznaći novi jezik mišljenja, izvan tehnološkog sustava.

Nesumnjivo najutjecajniji teoretičar umjetnosti u regiji, a i šire, Miško Šuvaković u studiji o različitim teorijama afekta donosi teorijsku analizu suvremenosti. Šuvaković govori o različitim refleksijama afekta unutar spekulativne filozofije, estetike, tehnologije, politike, vizualnih umjetnosti, glazbe, književnosti, filma i televizije, pri čemu konstelaciju afekta i koncepta postavlja kao poseban epistemološki okvir. Namjera autora eseja jest kroz studije slučaja pokazati i argumentirati da ne postoji jedinstven, sveobuhvatan koncept afekta, već je riječ tek o mogućim različitim spekulacijama o njegovoj prirodi.

Na studiji slučaja suvremenog umjetničkog rada u autorstvu Silvija Vujičića, Mire Romana i umjetne inteligencije SOLL, doktorandica povijesti umjetnosti Katarina Podobnik ukazuje na posthumanističko tumačenje umjetnosti pri čemu ekspertni sustavi generiraju sadržaje kojima možemo pridati status umjetnosti, istovremeno nudeći i verziju interpretacije umjetničkog sadržaja.

U studiji naslovljenoj *Suodnos digitalnog i efemernog u okviru arhiviranja prolaznog*, doktorandica povijesti i teorije umjetnosti Valentina Sablić dekonstruira razumijevanje digitalnog medija kao trajnog i stabilnog, ukazujući na njemu imanentne efemerne, nestabilne i prolazne aspekte. Teze o nematerijalnom karakteru digitalnog medija podastire teorijskom analizom efemernosti na studijama slučaja digitalnih arhiva u umjetnosti, napose digitalnog arhiviranja snova kod Kate Mijatović i objekata sjećanja Georgera Legradija.

Sablić je ujedno autorica razgovora s umjetnikom Daliborom Martinisom, u kojem se također proteže tema suodnosa digitalnog, efemernog te specifičnog protoka vremena u Martinisovim djelima.

Časopis obuhvaća dva tekstualna rada umjetnika koji, u oba slučaja, uz vizualnu produkciju razvijaju praksu autorefleksivnog pisanja o umjetnosti. Tomislav Brajnović razmatra utjecaj tehnologije, napose umjetne inteligencije, na vlastitu umjetnost, dok Damir Stojnić temu artikulira u okviru svoje kustoske prakse, u inače širokom rasponu svoga djelovanja u području slikarstva, stripa, autorefleksivnog pisanja, kritike pa sve do kustoskog rada.

Povjesničarka umjetnosti Irena Borić u eseju *Rezovi u jeziku stroja* tematizira manipulacije medijem u okviru *glitch* distorzija kao pukotinama tehnostvarnosti, dok se Glorija Nemeć bavi suodnosom umjetničke slobode, identiteta, duhovnosti i tehnologije. Poglavlje o likovnoj kritici obuhvaća osvrte na likovna zbivanja u autorstvu Dijane Protić, Ane Kutleša i Miška Šuvakovića, te studentica povijesti umjetnosti Gine Ursule Juričev Barbin i Majde Kenjar.

Za prvi broj i imerzivni ulazak umjetnosti u prostor časopisa umjetnički doprinosi odnosi se na rad Tome Savić-Gecana, u formi mreže gustih tekstova koji funkcioniraju kao smjernice algoritamskih kodova s uplivom na fizičke manifestacije.

Vizualni identitet i cjelokupno grafičko rješenje časopisa u cijelosti potpisuje dizajner Marko Koržinek. Stražnju stranicu ovitka Koržinek je koncipirao kao imerzivni umjetnički rad koji integrira elemente, i ujedno uspostavlja odnos, AI-modificiranog predloška autorske fotografije s naslovnice, tekstualni opis zadatka dodijeljenog umjetnoj inteligenciji te ključne elemente dizajna publikacije.

Bez predanog angažmana i doprinosa cijelog niza suradnika, realizacija časopisa ne bi bila moguća. U ime uredništva zahvaljujem se svima koji su na bilo koji način doprinijeli osnivanju publikacije i time podržali porinuću prvog broja. Svakako zastupljenim autorima i svim recenzentima. U svoje osobno ime zahvaljujem se Akademiji primijenjenih umjetnosti i uredničkom timu *Dispozitiva* na ukazanom povjerenju.